

Uloga civilnog društva u radu s djecom i obitelji

Žigulić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:660110>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Nikolina Žigulić

**ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA U RADU S DJECOM I
OBITELJI**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
DIPLOMSKI STUDIJ SOCIJALNE POLITIKE

Nikolina Žigulić

**ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA U RADU S DJECOM I
OBITELJI**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Jelena Matančević

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Civilno društvo u programima za djecu i obitelji: funkcije i područja djelovanja	3
2.1. Socijalne inovacije	5
2.2. Aktivnosti zagovaranja i utjecaj na formiranje socijalnih politika	6
3. Prepreke djelovanju civilnog društva u područjima za djecu i obitelj	8
3.1. Ljudski resursi.....	8
3.2. Regionalna obuhvaćenost uslugama za djecu i obitelj	9
3.3. Međusektorska suradnja	10
3.4. Financiranje programa i usluga	11
4. Hrvatski okvir politika	12
5. Europski okvir politika.....	17
6. Međunarodni okvir politika	22
7. Financiranje organizacija civilnog društva u području rada s djecom i obiteljima: primjeri projekata.....	23
8. Rasprava	25
9. Zaključak.....	27
Literatura.....	30

Uloga civilnog društva u radu s djecom i obitelji

Sažetak:

Cilj ovog rada prikazati je na koji način civilno društvo djeluje u području zaštite prava i pružanja usluga za djecu i obitelj na području Hrvatske te kako ih u tome potiču nacionalni i međunarodni pravni izvori i dokumenti. Navedeno je koje su jakosti, ali i s kojim se izazovima organizacije civilnog društva susreću u svom radu. Pregledom policy okvira zaključuje se kako postoji potreba za djelovanjem civilnog društva i potiče se njegovo sudjelovanje u osiguravanju programa i pružanju socijalnih usluga. Te su usluge vezane ponajviše uz smanjenje siromaštva djece, prevenciju nasilja u obitelji i zaštitu žrtava, razvoj odgojnih i obrazovnih programa, psihosocijalnu podršku i ostale socijalne usluge.

Ključne riječi: civilno društvo, djeca, obitelj, usluge, socijalne inovacije, zagovaranje

The role of civil society in working with children and family

Abstract:

The aim of this paper is to show how civil society operates in the area of rights protection and provision of services for children and families in Croatia, and how national and international legal sources and documents encourage them to do so. It is stated what are the strengths, but also what are the challenges that civil society organizations face in their work. The review of the policy framework concludes that there is a need for the action of civil society and its participation in the provision of programs and the provision of social services is encouraged. These services are mainly related to the reduction of child poverty, the prevention of domestic violence and the protection of victims, the development of educational programs, psychosocial support and other social services.

Key words: civil society, children, family, services, social innovations, advocacy

Izjava o izvornosti

Ja, _____ (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: _____

Datum: _____

1. Uvod

Iako se značenje pojma „civilno društvo“ mijenjalo tijekom povijesti, uvijek je bio vezan uz socijalni i politički život (Kocka, 2004., prema Bežovan i Matančević, 2017.). Anheier (2005., prema Bežovan i Matančević, 2017.:24) definira ga kao „skup institucija, organizacija i pojedinaca, smještenih između obitelji, države i tržišta, u kojima se građani dobrovoljno udružuju radi unapređivanja zajedničkih interesa“. Radi se o složenom fenomenu čija su istraživanja, a naročito ona međunarodna komparativna, nailazila na različite izazove koji se odnose na razlike u definicijama i zakonskim okvirima, konceptualizaciju te narazvijenost metodologije i statističkih baza podataka (Matančević, 2012.). Civilno društvo predstavlja autonomnu društvenu sferu interakcija u kojoj pojedinci i grupe formiraju mnoge vrste dobrovoljnih udruga i mreža kako bi formulirali i artikulirali svoje građanske interese, pregovarali o sukobima te pružali i koristili usluge. Interakcije civilnog društva omogućuju ljudima da se uključe u aktivnosti koje imaju za cilj dobrobit društva u cjelini (WHO, 2014.). Civilno društvo je mjesto na kojem se ostvaruje zajedništvo, stalni izvor inovacija i poticanja društvene obnove, a civilne se organizacije nazivaju ljepilom koje društvo drži zajedno (Bežovan i Matančević, 2017.). Njegov razvoj predstavlja poticanje društvene promjene „odozdo prema gore“, okupljanjem građana kao onih koji provode ili zagovaraju promjene te mobiliziranjem društvenih elita (stručnjaka, predstavnika institucija, političkih stranaka, vlasti), uključivanjem pojedinaca na javnim funkcijama i poticanjem međusobne suradnje građana i institucija (Škrabalo, 2006., prema Družić Ljubotina i sur., 2009.). U Hrvatskoj je socijalizam utjecao na razvoj civilnog društva u smislu mentaliteta, nesklonosti samoorganiziranju i preuzimanju inicijativa građana. Krajem 80-ih godina počinje jačanje inicijativa vezanih uz zaštitu okoliša, slobodu istraživanja i izražavanja, prava žena i ljudska prava, a Domovinski rat imao je značajan utjecaj na razvoj humanitarnih organizacija, solidarnosti i volonterstva. Krajem rata dolazi do razvoja negativne percepcije prema civilnom društvu, što je uzrokovano zlouporabom humanitarne pomoći. Tijekom 2000.-ih godina država, odnosno vlada započinje s promjenama u smjeru razvoja suradnje s civilnim

društvom, a njegov se položaj dodatno poboljšava u procesu pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji gdje su civilne organizacije imale važnu ulogu zbog suradnje s njezinim institucijama, poznavanja europskih programa i politika te predlaganja i provođenja projekata (Bežovan i Matančević, 2017.). U ovom radu koristit će se termini „civilno društvo“ i „organizacije civilnog društva“ među kojima će najviše biti riječ o udrugama, a inače podrazumijevaju i zaklade, fundacije, privatne neprofitne ustanove, neke vrste zadruga i neregistrirane civilne inicijative (Bežovan i Matančević, 2017.).

Sve razvijene zemlje dijele potrebu za pružanjem podrške socijalnoj i emocionalnoj dobrobiti djece unutar obitelji, uključujući potrebu za zaštitom od nasilja u obitelji, razvijajući usluge za unapređenje dobrobiti i zaštitu djece. Katz & Hetherington (2006.) razlikuju dvije glavne skupine sustava skrbi za djecu i obitelj: dualistički i holistički. Dualistički sustavi usmjereni su na djecu i njima dominira potreba za prevencijom nasilja i spašavanjem djece iz situacija nasilja, a odvojeno se bave podrškom za obitelj. U njima se koristi pravo i zakoni kako bi se uravnotežila potreba za zaštitom djece i potreba za podrškom roditeljskim pravima, a prioritetnost intervencija ovisi o tome postoje li temelji za interveniranje i spašavanje djeteta od nasilja ili ne postoje. Međutim, interes djeteta je primaran, a ključna je uloga suda. Takve prirode su većinom sustavi engleskog govornog područja. S druge strane, holistički sustavi promiču ranu intervenciju i preventivno djelovanje te postoji pretpostavka da bi trebao postojati kontinuitet skrbi. Zaštita djece od zlostavljanja smatra se jednim od aspekata dobrobiti djece, fokus je stavljen na podršku obitelji, a ključna područja zabrinutosti su propusti u odgoju te ugrožavanje socijalnog i emocionalnog razvoja djeteta. Obrazac holističkog sustava slijede nordijske zemlje i zemlje kontinentalne Europe, ali ne djeluju sve na isti način. Pristup nordijskih država je više etatistički, gdje uglavnom lokalne vlasti pružaju usluge, a u to je uključeno nekoliko volonterskih organizacija. Sustavi mnogih zemalja kontinentalne Europe temelje se, u različitom opsegu, na načelu supsidijarnosti, prema čemu usluge i podršku najbolje pružaju resursi što bliži osobi koja ih treba. Dobrovoljne organizacije i crkve smatraju se najboljima za pružanje usluga, dok se država uključuje u relativno mali broj ozbiljnijih slučajeva. Osim toga, država ima važnu ulogu da osigura pružanje i financiranje dostatnih i učinkovitih usluga (Katz &

Hetherington, 2006.). Hrvatska također ima svoj sustav za zaštitu djece i obitelji. On uključuje sve dionike počevši od pojedinca, preko obitelji, zajednice, civilnog društva, institucija, sustava na razini države i određenih međunarodnih akata koje je Hrvatska prihvatila ulaskom u EU i ratificirala.

Područje rada s djecom i obitelji vrlo je kompleksno i zahtjeva multidisciplinarni pristup u kojem civilno društvo daje svoj doprinos. Zajedničkim djelovanjem različitih dionika moguće je dati učinkovite odgovore na kompleksne suvremene društvene procese, a u tome organizacije civilnog društva imaju prepoznatljivu ulogu (Matančević i Bežovan, 2013.). Vlada RH u Nacionalnoj razvojnoj strategiji do 2030. godine kao jednu od pretpostavki i mjerila demokracije i stabilnosti društvenog i političkog sustava svake zemlje navodi stvaranje okruženja koje je stimulativno za razvoj civilnog društva. U istom dokumentu kao jedno od temeljnih obilježja dobrog upravljanja i države koja služi svojim građanima navodi se koncept zajedništva i suradnje države i civilnog društva u aktivnostima stvaranja, provedbe i nadzora politika koje su važne za opće dobro (NN 13/21). Cilj ovog rada je prikazati kako civilno društvo doprinosi području zaštite i usluga usmjerenih djeci i obiteljima u Hrvatskoj, s kojim se preprekama i izazovima susreće u svom radu te koje su prednosti i koristi njihovog djelovanja. Također, bit će analiziran *policy* okvir na hrvatskoj, europskoj i međunarodnoj razini kako bi se dobio uvid u daljnje mogućnosti doprinosa civilnog društva u ovom području.

2. Civilno društvo u programima za djecu i obitelji: funkcije i područja djelovanja

Organizacije civilnog društva koje se bave pravima djece djeluju na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini kroz različite modalitete. One pružaju usluge, podižu svijest, bave se zagovaranjem i istraživanjem (Vučković Šahović, 2010.). U Hrvatskoj je provedeno nekoliko istraživanja koja su se bavila ulogom civilnog društva, točnije udruga, u radu s djecom i obiteljima. Istraživanja se odnose na područja izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja (Bošnjak, 2018.), siromaštva djece (Ajduković i sur., 2017.), seksualne viktimizacije djece (Sarajlić, 2018.) te

psihosocijalnog i rada s obiteljima u poslijeratnim okolnostima (Družić Ljubotina i sur., 2009.). Ona nam pokazuju kako funkcioniraju organizacije civilnog društva u zajednici, koje su koristi njihovog djelovanja ali i ograničenja na koja nailaze u svakodnevnom radu. U suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama provode projekte sa zajedničkim ciljem rada u interesu dobrobiti djece i mladih, a svoj doprinos daju inovativnim metodama i oblicima rada te osmišljavanjem aktivnosti kojima utječu na razvoj socijalnih vještina, samopouzdanja, kritičkog mišljenja i osobnosti učenika (Bošnjak, 2018.). Njihov značaj se očituje i u pružanju socijalnih usluga i provedbi socijalnih programa vezanih uz prevenciju i borbu protiv siromaštva djece, gdje ih stručnjaci socijalne skrbi smatraju važnim partnerima koji pozitivno utječu na dostupnost, kvalitetu i proširenje usluga u zajednici (Ajduković i sur., 2017.). U procesu povratka u lokalnu zajednicu poslije rata jedna se organizacija civilnog društva istaknula pružanjem psihosocijalne podrške djeci i roditeljima, provođenjem aktivnosti i edukacijom drugih stručnjaka s ciljem nastavka provođenja psihosocijalnih programa (Družić Ljubotina i sur., 2009.). Pružanje psihosocijalne pomoći i edukacija aktivnosti su koje nalazimo i u radu sa žrtvama nasilja, a osim navedenog ističe se organiziranje javnih tribina i podizanje svijesti o problemima nasilja (Sarajlić, 2018.). Važnost djelovanja organizacija civilnog društva vidljiva je i kod prikupljanja podataka o nasilju nad djecom u obitelji i njihovom praćenju (Ajduković i sur., 2012.). U tom slučaju važno je prikupljati podatke od različitih sustava, prvenstveno sustava socijalne skrbi, pravosuđa, zdravstva i OCD-a koje se smatraju značajnim nezavisnim izvorima podataka (Ajduković i sur., 2012.). Kada govorimo o donošenju javnih politika, organizacije civilnog društva jedan od najprepoznatljivijih utjecaja ostvaruju upravo u području djece i mladih, ističe se njihova uloga kao nezaobilaznog aktera u oblikovanju politika na više razina – nacionalnim, lokalnim i europskim (Bežovan i Matančević, 2013.). Rezultati Indeksa civilnog društva za Hrvatsku u razdoblju od 2008. do 2010. godine pokazali su kako je u području umrežavanja i sektorske komunikacije situacija povoljnija nego u ranije provedenom istraživanju, a od članstva u Europskoj Uniji očekuje se da bude inspiracija za brojne organizacije da se uključe u europske krovne organizacije i sudjeluju u aktivnostima europskog civilnog društva (Matančević i Bežovan, 2013.).

2.1. Socijalne inovacije

Neki vide udruge u području siromaštva djece kao pokretače socijalnih inovacija (Ajduković i sur., 2017.), te inovativnost smatraju jednim od glavnih doprinosa u području odgoja i obrazovanja (Bošnjak, 2018.). Neki primjeri inovativnih metoda rada su učenje kroz igru i rješavanje problema, provođenje volonterskih programa koje su osmislili sami učenici (Bošnjak, 2018.), ili provedba programa predškolskog odgoja za djecu iz obitelji slabijeg socioekonomskog statusa (Ajduković i sur., 2017.). Analiza učinka socijalnih inovacija organizacija civilnog društva u brazilskom gradu Florianópolisu pokazuje kako one u tom području imaju primarnu odgovornost za politike socijalne pomoći za djecu i mlade (Andion, Moraes & Gonsalves, 2017.). Socijalne inovacije u širem smislu podrazumijevaju one inovacije koje nude rješenja za različite društvene izazove i potrebe (The Economist, 2016., prema Franc i sur., 2020.). Njihov glavni cilj je pronaći rješenja za socijalne probleme kroz prepoznavanje i pružanje novih usluga za poboljšanje kvalitete života, identificiranje i provođenje procesa integracije na tržištu rada te ostalim različitim elementima koji pridonose poboljšanju položaja pojedinaca (Pol & Ville, 2007., prema Bežovan i sur., 2016.). Općenito se opisuju kao način na koji civilno društvo doprinosi vladi i sukreira javne politike, poboljšavajući i smanjujući troškove javnih usluga (Andion, Moraes & Gonsalves, 2017.). Naglašava se važnost uključivanja civilnog društva u pronalasku rješenja za društvene i ekološke probleme i potreba za inovacijama u tom području koje su usmjerene na društvo i korisnike (Franc i sur., 2020.). Europska Unija kroz Europski socijalni fond plus (ESF+) podupire socijalne inovacije te traži od država članica da za njih izdvoje financijska sredstva iz Europskog socijalnog fonda (ESF) u okviru posebnih mjera u svojem nacionalnom/regionalnom kontekstu. Europska komisija upravlja Programom za zapošljavanje i socijalne inovacije, koji je „financijski instrument za promicanje visoke razine kvalitetnog i održivog zapošljavanja na razini EU-a, jamčenje primjerene i dostojne socijalne zaštite, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva te poboljšanje radnih uvjeta“ (Europska komisija, 2023.).

2.2. Aktivnosti zagovaranja i utjecaj na formiranje socijalnih politika

Kritiziranje i utjecaj na javne politike te zagovaranje jednakih prava za djecu s teškoćama u razvoju još je jedna od prednosti koju navode ispitanici iz istraživanja o ulozi OCD u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja (Bošnjak, 2018.), a prepoznato je i u Indeksu civilnog društva prema kojem je utjecaj na javne politike za djecu i mlade područje u kojem organizacije civilnog društva najaktivnije djeluju (Matančević i Bežovan, 2013.). Aktivnosti u kojima su sudjelovale ispitane udruge su članstvo u inicijativama i pokretima, javno lobiranje, iniciranje okruglih stolova i rasprava, komunikacija s donositeljima odluka, praćenje i zagovaranje obrazovnih politika, prigovori, medijski istupi, primjedbe na nacрте zakona i sudjelovanje u javnim raspravama, prosvjedne aktivnosti i ostalo vezano uz obrazovnu politiku. Unatoč sudjelovanju u svim navedenim aktivnostima, tek je nešto više od četvrtine ispitanih udruga utjecalo na formiranje neke obrazovne politike, što znači da je navedeno područje djelovanja potrebno i dalje razvijati i unaprjeđivati (Bošnjak, 2018.). Sudjelovanje u reformama zakonodavstva i lobiranje zahtijevaju neka specifična znanja, a posljednjih godina mnoge su organizacije civilnog društva ojačale svoje kapacitete zagovaranja i sudjelovanja u pravnim reformama, dijelom zahvaljujući povećanom broju stručnjaka iz područja prava u svojim redovima (Vučković Šahović, 2010.). Zagovaranje je organiziran, promišljen, sustavan i strateški proces namijenjen stvaranju nove ili revidirane socijalne ili ekonomske politike ili programa, a zagovaranje uključivanja siromašnih i marginaliziranih skupina kako bi se njihov glas čuo je ključna snaga OCD-a. Zbog dvostruke uloge koji mnoge od njih imaju, a to je pružanje usluga i zagovaranje, važno je uzeti u obzir i teške situacije u koje ih to može dovesti. Iako će se možda morati uskladiti sa sustavom, također im se mora dati i određeni prostor koji im je potreban kako bi bile neovisne (WHO, 2014.). Holzscheiter (2016.) navodi dva temelja kojima se opravdava potreba zagovaranja. Prvo je važno da oni koje se zastupa ne posjeduju intelektualne ili fizičke sposobnosti da djeluju u vlastitom interesu (primjerice djeca), a drugo da su obespravljani i isključeni pa zbog toga nemaju mogućnosti i kapacitete za učinkovito izražavanje svojih interesa i želja u političkoj, pravosudnoj i socijalnoj sferi. Odbor UN-a naglašava da bi civilno društvo, uključujući skupine djece i

mladih, trebalo sudjelovati u osnivanju neovisnih nacionalnih institucija za ljudska prava, čije aktivnosti uključuju zagovaranje i omogućavanje sudjelovanja u razvoju domaćeg zakonodavstva i međunarodnih instrumenata koji se odnose na probleme koji pogađaju djecu (Vučković Šahović, 2010.). Prema Bežovan i Matančević (2017.), utjecaj na javne politike i zagovaranje procjenjuje se u dva aspekta, u odnosu na to jesu li organizacije aktivne u utjecanju na javne politike te kakvi su ostvareni rezultati i uspjeh tih aktivnosti. Podaci ICD-a za razdoblje od 2008. do 2010. pokazuju da više od pola ispitanih OCD-a nije sudjelovalo u aktivnostima vezanim uz inicijative za prihvaćanje nekih javnih politika i zagovaranje, dok su ostali (njih 45,9%) potaknuli izmjenu ili donošenje barem jedne politike. Može se reći da oni koji su bili aktivni u tom području imaju zadovoljavajuće rezultate – u 45,7% slučajeva njihova inicijativa je bila prihvaćena. Ipak, zaključak je da velik dio organizacija ne sudjeluje u procesima oblikovanja javnih politika, a neke koje su sudjelovale ostale su bez povratnih informacija, odgovora i rezultata i to je jedan od izazova razvoja civilnog društva u Hrvatskoj. Područja javnih politika u kojima organizacije civilnog društva prema svojoj percepciji ostvaruju najvidljiviji utjecaj su mladi i djeca (14,9%), socijalna politika i socijalna zaštita (11,5%) i osobe s invaliditetom (9,2%). Prema percepciji drugih dionika izvan civilnog društva situacija se malo mijenja pa se najvidljiviji utjecaj očituje kod zaštite okoliša (69%), socijalne skrbi (52,5%) i ljudskih prava (35,6%) (Bežovan i Matančević, 2017.). Jedna od značajnijih udruga koja se ističe u zagovaranju prava roditelja i djece u Hrvatskoj je RODA (Roditelji u akciji) koja se zalaže za sustavnu potporu društva i zajednice roditeljima, a posebno mladim obiteljima. Udruga sudjeluje u mnogim aktivnostima koje za cilj imaju podizanje svijesti društva o pravima roditelja, budućih roditelja i djece, naročito u zdravstvenom sustavu, pa tako među svoje aktivnosti ubraja prijedloge za promjene zakona, lobiranje, organiziranje javnih akcija, upozoravanje i skretanje pozornosti javnosti i političara na goruće probleme te provođenje velikog broja projekata (RODA, 2023.).

3. Prepreke djelovanju civilnog društva u područjima za djecu i obitelj

Organizacije civilnog društva u svom radu se susreću s različitim preprekama koje utječu na raširenost i kontinuitet pružanja usluga za djecu i obitelj, prepoznavanje njihovih potreba i pravodobno reagiranje kako bi se spriječili ili ublažili već nastali problemi s kojima se suočavaju. Oni najistaknutiji su problemi vezani uz ljudske resurse (Bošnjak, 2018., Sarajlić, 2018.), regionalne nejednakosti (Ajduković i sur., 2017.), suradnju između stručnjaka i institucija (Ajduković i sur., 2017., Bošnjak, 2018., Sarajlić, 2018.) i nedostatak financijskih sredstava (Ajduković i sur., 2017., Družić Ljubotina i sur., 2009.). U nastavku rada nalazi se opis problematike ovih područja i neki načini na koje se navedena područja mogu unaprijediti i poboljšati.

3.1. Ljudski resursi

Istraživanja ukazuju na problem manjka ljudi i preopterećenosti suradnika (Bošnjak, 2018.) te nedostatak ljudskih resursa, odnosno dovoljno osposobljenih radnika, što je povezano i s nestabilnim financiranjem organizacija (Sarajlić, 2018.). Također se i prema rezultatima ICD-a ljudski resursi pokazuju kao slabost u organizacijama civilnog društva, bio je vrlo malen udio organizacija koje imaju stabilne ljudske resurse (6,6%), dok ih trećina nije imala niti jednog zaposlenog. Takvi problemi proizlaze iz nedostatka nacionalne politike koja bi promicala zapošljavanje u sektoru, zatim se navodi i slaba financijska održivost unutar sektora koja dodatno otežava zapošljavanja (Matančević i Bežovan, 2013.). Gledajući statističke podatke, bilježi se rast broja zaposlenih u udrugama – tako je u Hrvatskoj 2017. bilo 14.059 zaposlenih, a 2019. taj se broj povećao na 17.961. također se povećao i broj volontera te broj sati volontiranja (Vlada RH, 2020.). Ljudski potencijali ključni su za djelovanje OCD-a, naročito za one male koje se nalaze izvan urbanih područja i nemaju stručnjake koji bi pisali i provodili projekte (Bežovan i Matančević, 2017.). Kao problem se javlja i nerazumijevanje i nedovoljno znanje stručnjaka u radu s djecom žrtvama kaznenih djela i seksualne viktimizacije (Sarajlić, 2018.). Na isto upozorava i Koordinacija udruga za djecu (RODA, 2018.) prema kojoj obuka djelatnika policije i socijalne

skrbi, članova sudstva i drugih stručnjaka nije sustavna i često nije na nacionalnoj razini, a predlaže otvaranje agencije za zaštitu djece od nasilja svih oblika, s ulogom koordinacije i vođenja baze podataka.

3.2. Regionalna obuhvaćenost uslugama za djecu i obitelj

Regionalne nejednakosti u rasprostranjenosti organizacija i usluga također se javljaju kao jedan od problema. Stručnjaci iz sustava socijalne skrbi, obrazovanja i civilnog društva u istraživanju Ajduković i sur. (2017.) o siromaštvu djece navode kako postoje navedene nejednakosti u djelovanju udruga, ponudi i kvaliteti usluga i programa te da su vidljive razlike u broju i kvaliteti udruga između Grada Zagreba, drugih većih gradova i ostalih mjesta. Neujednačenost postoji i u ponudi usluga rane intervencije kojih ionako ima malo, a njihova fragmentacija i nedostatak podrške za roditelje imaju ozbiljne posljedice na obiteljsko okruženje i na način na koji roditelji odgovaraju na razvojne potrebe djeteta (RODA, 2018.). U području intervencija za djecu i mlade rizičnog ponašanja prisutni su razni programi koje pružaju OCD-i i oni značajno upotpunjuju lepezu intervencija u lokalnim zajednicama, no nisu prisutni u svim zajednicama pa ih velik broj djece i obitelji nije u mogućnosti koristiti (Maurović, 2010.). Usluge i druge aktivnosti OCD-a u Hrvatskoj su »urbani fenomen«, dok su ruralna i izolirana područja često nepokrivena socijalnim programima i uslugama kako javnog sektora, tako i udruga (Bežovan i Zrinščak, 2007.). U odnosu na broj stanovnika, postotak udruga po županijama u Hrvatskoj, prema podacima za 2018. godinu, najveći je u Gradu Zagrebu (25%). Nakon Grada Zagreba slijedi Splitsko-dalmatinska županija s 10%, Primorsko-goranska s 8% te Osječko-baranjska županija sa 7% udruga. Najmanje udruga, tek po 1% od ukupnog broja nalazi se u Ličko-senjskoj i Virovitičko-podravskoj županiji, dok po 2% udruga djeluje u Bjelovarsko-bilogorskoj, Koprivničko-križevačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Međimurskoj i Požeško-slavonskoj županiji (Vlada RH, 2020.). Potrebe za određenim socijalnim uslugama se razlikuju s obzirom na karakteristike županija pa se tako razlikuje i njihova organizacija. Za osiguravanje njihove dostupnosti je potrebno osigurati pružatelje usluga u svim županijama transformacijom postojećih pružatelja i/ili sklapanjem ugovora s pružateljima socijalnih usluga (MROSP, 2021.).

3.3. Međusektorska suradnja

Suradnju s drugim stručnjacima i institucijama neki ocjenjuju pozitivno dok se u nekim istraživanjima pokazala kao prepreka ili izazov. Pozitivni aspekti vidljivi su kod udruge koja se bavi psihosocijalnim radom, gdje je došlo do jačanja profesionalnih i osobnih veza između stručnjaka iz pomagačkih struka u zajednici. Oni kao benefite navode bolju međusobnu komunikaciju i povezanost uključenih dionika (vrtić, srednja škola i centar za socijalnu skrb), zatim bolji protok informacija među stručnjacima iz lokalnih i socijalnih ustanova te međusobnu podršku i osnaživanje (Družić Ljubotina i sur., 2009.). Udruge koje djeluju u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja uglavnom su zadovoljne suradnjom s drugim odgojno-obrazovnim ustanovama, razlozi za to su, kako navode, dobra komunikacija i otvorenost za suradnju, međusobno pomaganje u provedbi aktivnosti, pružanje podrške, poticanje djece da sudjeluju u aktivnostima, razmjena iskustava, dobri rezultati i dijeljenje povratnih informacija (Bošnjak, 2018.). Ipak, u nekim slučajevima su nezadovoljne zbog nezainteresiranosti, nepostojanja inicijative i neinformiranosti nekih ustanova, ali i spore administracije te nepostojanja podrške vlasti. Također, još jedan od razloga loše suradnje je što neke od ustanova nemaju povjerenja prema organizacijama civilnog društva i njihovoj stručnosti (Bošnjak, 2018.). U području siromaštva djece, problemi u suradnji dionika povezani su s nesustavnošću i nepovezanošću politika i programa, naglašava se nedovoljna povezanost institucija jer među njima nema suradnje i kontakta, a centri za socijalnu skrb su zauzeti birokratskim poslovima (Ajduković i sur., 2017.). Stručnjaci naglašavaju i problem suradnje u pružanju koordinirane i svrsishodne pomoći obiteljima i djeci koja žive u siromaštvu ili su u riziku od siromaštva. Javlja se potreba za jačanjem suradnje obrazovnog sustava s centrima za socijalnu skrb s ciljem prevencije napuštanja školovanja. Također je nužno jačati međuresornu suradnju iz područja obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, stanovanja i zapošljavanja radi dolaska do novih ideja i rješenja, jer su za velike promjene i reforme potrebni ljudi i suradnja (Ajduković i sur., 2017.). U istraživanju koje se odnosilo na rad organizacija s djecom žrtvama kaznenih djela i prekršaja te seksualne viktimizacije jedan od najznačajnijih izazova koji te organizacije navode je loša

suradnja s državnim institucijama među koje spadaju zdravstvene institucije, policija, sudovi, državno odvjetništvo i ostali, a ističu i nerazumijevanje žrtava te nedovoljno znanje stručnjaka u tom području. Kako bi se pružanje usluga unaprijedilo predlažu kontinuirane edukacije iz tog područja rada, pojačanje stručnog kadra, bolju suradnju organizacija i institucija, više mogućnosti za prijavu projekata i bržu reakciju od strane pravosudnog sustava (Sarajlić, 2018.). Suradnja između ustanova omogućava bržu i detaljniju analizu konkretnih potreba i tako se otvara prostor djelotvornijem i širem spektru intervencija u zajednici (Družić Ljubotina i sur., 2009.).

3.4. Financiranje programa i usluga

Mnoge se organizacije susreću s problemima financiranja jer kao neprofitne organizacije u svom radu, pružanju usluga i provođenju projekata ovise o donacijama i sufinanciranju iz državnih i europskih fondova. U Hrvatskoj se organizacije civilnog društva financiraju iz više izvora u koje ubrajamo strane donatore, od kojih se najviše ističe Europska Unija kroz svoje fondove, zatim Vladu Republike Hrvatske odnosno ministarstva, proračun lokalnih zajednica i članarine (Matančević i Bežovan, 2013.). Ajduković i sur. (2017.) navode neadekvatan okvir financiranja, odnosno financijsku održivost programa kao prepreku za veći socijalni utjecaj udruga i razvoj partnerstva s javnim službama, a takvo nestabilno i nesustavno financiranje smatraju prijetnjom održivosti programa i razvoju usluga. Nedostatak financijskih sredstava, siromaštvo lokalne zajednice i narušeni materijalni resursi javljaju se u istraživanju Družić Ljubotina i sur. (2009.) gdje se prepoznaje potreba za osnaživanjem siromašne lokalne zajednice. Kada govorimo o provođenju odgojno obrazovnih programa, također se javlja problem financijske neodrživosti jer organizacije ovise o sredstvima osiguranim kroz natječaje, a kontinuirana podrška u ovom aspektu smatra se važnom i za motivaciju onih koji sudjeluju u provedbi programa (Bošnjak, 2018.). Ekonomska kriza koja je 2008. pogodila Hrvatsku utjecala je na iznose proračunskih izdvajanja i donacije, što se odrazilo i na organizacije koje su se morale suočavati s financijskim teškoćama, a to je dovelo do mnogih otpuštanja i prestanaka rada (Bežovan i Matančević, 2017.). Ono što bi organizacijama civilnog društva najviše pomoglo u unaprjeđenju usluga pomoći i

podrške su kontinuirana, potpuna i sigurna financijska podrška (Sarajlić, 2018.). Više o mogućnostima financiranja bit će navedeno u zasebnom poglavlju.

4. Hrvatski okvir politika

Ustav Republike Hrvatske (NN 85/2010), hijerarhijski najviši dokument (ne ubrajajući međunarodne dokumente) navodi kako svatko u RH ima prava i slobode neovisno o rasi, boji kože, spolu, vjeri, jeziku, rođenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, političkom ili drugom uvjerenju i ostalim osobinama i obilježjima. Poseban dio posvećen je pravima i obvezama vezanim uz djecu, mlade i obitelj. U čl. 63. naglašena je zadaća države da štiti materinstvo, djecu i mladež i da stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i ostale uvjete za promicanje prava na dostojan život. Navedene su još neka prava i obveze vezane uz odgoj, uzdržavanje, školovanje, skrb za djecu bez roditeljske skrbi te je u čl. 65. naglašena dužnost svih da štite djecu i nemoćne osobe. Ispod Ustava RH čije su odredbe općenite nalaze se zakoni koji ga detaljnije obrađuju i pružaju jasnije smjernice za svako područje djelovanja. Tako su nam u kontekstu ovog rada važni zakoni koji se odnose na djecu, obitelj i usluge koje im je moguće pružiti.

Sustav socijalne skrbi najviše je usmjeren na cjelovitu zaštitu djece i obitelji te omogućuje prema njima usmjerene intervencije (Ajduković i sur., 2012.), a uređen je Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23). U čl. 13. koji se odnosi na Načelo kombinirane socijalne politike vidimo kako Vlada RH i lokalne vlasti prepoznaju organizacije civilnog društva i druge dionike kao partnere u pripremi, donošenju i provedbi socijalnih programa. U obavljanju djelatnosti socijalne skrbi su, osim ustanova socijalne skrbi, lokalnih jedinica, drugih pravnih i fizičkih osoba te vjerskih zajednica prepoznate i udruge (čl. 17. st. 1.). U nastavku su navedene socijalne usluge koje mogu, uz ostale pružatelje navedene u zakonu, pružati i udruge odnosno stručni radnik na temelju rješenja Zavoda za socijalni rad, uputnice ili zaključka zavoda ili na temelju ugovora o pružanju socijalne usluge (čl. 75. st. 1). Usluga savjetovanja provodi se individualno s korisnikom i/ili s članovima njegove obitelji radi prevladavanja određenih teškoća za koje nisu potrebne

intervencije dulje od tri odnosno pet susreta (čl. 81. st. 2.). Stručna procjena za dijete s razvojnim rizikom, odstupanjem, teškoćama u razvoju ili osobu s invaliditetom vrši se u svrhu priznavanja prava na druge socijalne usluge (čl. 82. st. 2.). Usluga psihosocijalnog savjetovanja ima za cilj kroz neposredni kontakt uz posebne stručne postupke i aktivnosti pomoći korisniku da se otklone teškoće u funkcioniranju iz različitih područja života, a može se provoditi individualno, grupno i s članovima obitelji korisnika (čl. 83. st. 2. i 3.). Socijalno mentorstvo je nova usluga kojom se korisniku pruža stručna pomoć s ciljem jačanja njegovih snaga i sposobnosti za rješavanje nepovoljnih životnih prilika i bolju integraciju u zajednicu (čl. 85. st. 1.). Kod socijalnog mentorstva je važno da stručni radnik ima dodatnu izobrazbu iz tog područja, a ukoliko je taj stručni radnik iz udruge, socijalni radnik iz Zavoda koji je voditelj slučaja će povezati korisnika s mentorom te koordinirati i upravljati procesom socijalnog mentorstva (čl. 86. st. 2. i 3.). Stručnjaci udruge odnosno obiteljski medijatori mogu provoditi i obiteljsku medijaciju za rješavanje spornih pitanja i sukoba unutar obitelji kako bi se postigao zajednički sporazum (čl. 87. st. 1. i 2.). Ostale usluge u čijem pružanju udruge mogu sudjelovati su psihosocijalni tretman radi prevencije nasilničkog ponašanja, psihosocijalna podrška pojedincu, obitelji ili udomiteljima, rana razvojna podrška kad je kod djeteta utvrđeno odstupanje u razvoju, razvojni rizik ili razvojne teškoće, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja, poludnevni ili cjelodnevni boravak za dijete s teškoćama u razvoju/bez odgovarajuće roditeljske skrbi/s problemima u ponašanju, organizirano stanovanje i smještaj u kriznim situacijama, radi provođenja psihosocijalnih tretmana ili rehabilitacijskih programa te u drugim slučajevima (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23).

Pravobranitelj za djecu (Zakon o pravobranitelju za djecu, NN 72/2017) u svom radu je neovisan i samostalan, on na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, obvezujućih akata Europske Unije i zakona štiti, prati i promiče prava i interese djece upozoravanjem, predlaganjem i davanjem preporuka. Jednom godišnje podnosi Hrvatskom saboru izvješće o svom radu, a u nastavku će biti prikazani neki zaključci iz Izvješća o radu pravobraniteljice za 2022. godinu koji se odnose na ulogu civilnog društva u radu s djecom. Naglašena je suradnja s civilnim društvom i kako civilno društvo nadopunjava nedostatke u sustavu socijalne skrbi, primjerice u slučaju djece

kojoj pri izlasku iz siromaštva nisu osigurane nenovčane socijalne usluge pa taj dio pokrivaju organizacije civilnog društva. Tako udruga CeKaDe provodi program socijalne inkluzije „Moje mjesto pod suncem“ u sklopu kojeg djeci pružaju podršku u stjecanju znanja i vještina, pomoć u učenju, radionice, psihološki rad s njima i njihovim obiteljima i sudjelovanje u nekim inače nedostupnim aktivnostima. Prepoznat je i problem nestanaka i bjegova djece iz doma i odgojnih ustanova pa se naglašava važnost prevencije i prepoznavanja obrazaca kršenja prava djece. Pravobraniteljica ističe nužnost jačanja suradnje nadležnih tijela (policija, socijalna skrb, zdravstvo, odgoj i obrazovanje, mediji i civilno društvo) te izrade protokola, smjernica ili drugog načina da se definira njihova suradnja. Udruge sudjeluju i u aktivnostima koje se provode s romskim obiteljima, vezane uz pitanje smještaja deložiranih obitelji, teškoće na koje nailaze i osiguravanje određenih prostora za igru i druženje djece. Isto tako pravobraniteljica preporučuje da se zajedno s OCD-ima pokušaju osigurati neke aktivnosti za provođenje slobodnog vremena za djecu. Suradnja se ističe i kod ostvarivanja prava djece u digitalnom okruženju koje se prati kroz prijave roditelja i stručnjaka, medija, stručnih skupova i sastanaka te izvješća državnih institucija i OCD-a. Zaštita prava djece u digitalnom okruženju odnosi se na jednaku dostupnost interneta, različite oblike nasilja na internetu, štetne sadržaje, zloupotrebu osobnih podataka i povredu privatnosti. Još jedno važno područje rada su prava djece u migracijama, s obiteljima i bez pratnje, u nezakonitom boravku i koja su tražitelji međunarodne zaštite (Pravobranitelj za djecu, 2023.). U 2022. je aktualno praćenje i prava djece koja su raseljena iz Ukrajine. OCD-i upozoravaju na izloženost mlađe djece psihičkom i verbalnom nasilju, a starije i fizičkom, zatim izloženost nasilju policijskih službenika prema njihovim roditeljima i oduzimanju imovine, a nekima koji su zatečeni u RH nije se nudila mogućnost da zatraže međunarodnu zaštitu nego im je naloženo da u roku od sedam dana napuste zemlju odnosno teritorij Europskog gospodarskog prostora (Pravobranitelj za djecu, 2023.). Postoje i nevladine organizacije koje su tijekom 2022. primale znatno manje poziva za pomoć takvoj djeci i obiteljima. Organizacije civilnog društva inače pružaju odgojno-obrazovnu podršku za djecu tražitelje azila u Prihvatilištu Porin, no to je tijekom 2022. bilo otežano i onemogućeno za većinu njih. Unatoč tome i uz ograničen pristup, provedene su neke radionice na vanjskom prostoru, na računalima

i pružale su se usluge korisnicima kroz socijalne samoposluge i tečajeve hrvatskog jezika (Pravobranitelj za djecu, 2023.).

Posljednjih godina se poduzimaju mjere kako bi se spriječilo nasilje u obitelji. Vlada RH je tako usvojila Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, 2018. godine je potvrdila Istanbulsku konvenciju (Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji) a 2019. usvojila novi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (MROSP, 2021.). Početkom 2020. došlo je do promjena u kaznenom zakonodavstvu u smislu oštrijeg kažnjavanja i bržeg procesuiranja počinitelja nasilja nad djecom, ženama i u obitelji, a sredinom 2021. dolazi do izmjena s ciljem učinkovitije zaštite žrtava spolnog uznemiravanja i nezastarijevanja teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (MROSP, 2021.). U Akcijskom planu unaprjeđenja sustava socijalne skrbi MROSP iz 2021. godine navedeni su određeni prioriteti koje je potrebno postići a jedan od njih odnosi se na jačanje kapaciteta stručnih radnika iz sustava i povećanje kvalitete stručnog rada u područjima zaštite djece i nasilja u obitelji, jer je nasilje u Hrvatskoj prisutno na svim razinama društva bez obzira na tip obitelji, dob, spol i stupanj obrazovanja. Postavljeni ciljevi u akcijskom planu vezani uz područje zaštite djece i nasilja u obitelji su zapošljavanje novih stručnjaka, zatim pravodobno, ujednačeno i ubrzano postupanje kako bi se zaštitila djeca (poanta je u ranoj procjeni rizika i intervenciji kako bi se spriječilo razdvajanje obitelji te osigurala podrška, prevencija institucionalizacije i ozbiljnije posljedice za dijete ili obitelj) i unaprjeđenje zaštite žrtava obiteljskog nasilja. U posljednjem cilju unutar ovog prioriteta prepoznaje se i naglašava uloga civilnog društva. Istaknuta je potreba za dodatnim osvješćivanjem opće i stručne javnosti o prisutnosti problema nasilja u obitelji i potreba za unaprjeđenjem međuresorne suradnje sa svrhom brzog i učinkovitog postupanja kada se radi o zaštiti žrtava i prevenciji nasilja. Za žrtve nasilja je potrebno i vrlo važno osigurati optimalan sustav podrške sustava socijalne skrbi ali i organizacija civilnog društva koje imaju svoju ulogu u pružanju usluga savjetovanja, smještaja, podrške i informiranja žrtava nasilja putem telefona. Sve socijalne usluge nisu razvijene unutar Hrvatske na svim područjima podjednako niti su dostupne svim korisnicima, naročito usluge za obitelji u riziku. Zato je u prioritetu osiguravanja dostupnosti kvalitetnih usluga i primjerenih

naknada, unutar cilja prevencije institucionalizacije istaknuta potreba za izradom socijalnih planova na regionalnoj razini i jačanje kapaciteta stručnjaka koji pružaju socijalne usluge u zajednici. Ukratko rečeno, na lokalnoj razini bi se trebala izraditi procjena potreba korisnika i sukladno tome omogućiti pružanje specifičnih usluga koje su u skladu s potrebama određene lokalne zajednice. Za izradu navedenih socijalnih planova predviđena je suradnja lokalne samouprave, centara za socijalnu skrb, a kao značajan partner smatraju se organizacije civilnog društva u pružanju socijalnih, inovativnih i alternativnih usluga (MROSP, 2021.).

Organizacije civilnog društva, među ostalim dionicima, bile su uključene u izradu Nacionalnog plana za prava djece u RH za razdoblje od 2022. do 2026. s ciljem da se omogući usklađen i koordiniran pristup daljnjem unapređenju prava djece u Hrvatskoj (MROSP, 2022.). Plan postavlja određene ciljeve i željene ishode koji odnose na suzbijanje diskriminacije i socijalne isključenosti djece, zaštitu njihovog mentalnog zdravlja, podršku roditeljima koji djecu podižu u otežanim okolnostima i zaštitu djece od nasilja svih vrsta uz što se naglašava važnost unapređenja sustava za eliminaciju svih oblika nasilja nad djecom. Također se očekuje poticanje većeg sudjelovanja djece u odlučivanju na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini i vidi ih se kao aktivne dionike u društvenim procesima koji se odnose na njih, propisuju se određene mjere vezane uz digitalno okruženje i uz uključenost djece u sudske postupke (MROSP, 2022.). U planu se ističe važnost OCD-a u ovom području i primjeri njihovog djelovanja. Tako je ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s MROSP provodio program „Za snažniju obitelj“ čiji je cilj bio zaštita i promicanje prava djece i potpora obitelji te unaprjeđenje međuresorne suradnje kroz tri područja (MROSP, 2022.). Ta područja odnosila su se na usluge za obitelji u riziku od izdvajanja djece, jačanje roditeljskih kompetencija i odgovorno roditeljstvo te podršku udomiteljima za djecu, promicanje udomiteljstva i promicanje deinstitutionalizacije. Još jedan primjer je program Udruge Rastimo zajedno istog imena u kojem su prisutni različiti programi za različite skupine, primjerice za roditelje djece s teškoćama u razvoju, roditelje iz socijalno osjetljivih skupina, roditelje u zahtjevnijim okolnostima i sl. Naglašava se važnost njihovog djelovanja u ovom području te njihova vrijednost za djelatnost socijalne skrbi jer „odražavaju

kapacitete građanstva i doprinose socijalnom uključivanju i koheziji zajednice“. SWOT analiza iz plana u kojoj su navedene snage i slabosti/ograničenja važni za usklađivanje politika na području promicanja i zaštite prava djece također navodi među svojim snagama suradnju za koordinirano djelovanje s organizacijama civilnog društva.

U Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21) navodi se kako je važno partnerstvo dionika iz javnog i poslovnog sektora te organizacija civilnog društva kako bi se osigurala dobrobit svih građana, zaštita ljudskih prava, demokracija i vladavina prava. U oblikovanju i provedbi javnih politika teži se otvorenosti prema savjetovanju i sudjelovanju građana i organizacija civilnog društva. Njihova važnost se naglašava i u procesu deinstitucionalizacije, razvoju udomiteljstva, razvoju i jačanju socijalnih usluga u zajednici te podršci obiteljima. Među navedenim prioritetima je i potreba za jačanjem društvene kohezije temeljene na jednakim prilikama i jednakoj brizi za sve društvene skupine u suradnji s OCD-ima, poboljšanje kvalitete života, unaprjeđenje dostupnosti i kvalitete skrbi za najranjivije skupine – djecu, mlade, žrtve nasilja u obitelji, osobe s invaliditetom i sl., borba protiv siromaštva i bolja kvaliteta usluga u skladu sa specifičnostima i izazovima lokalnih zajednica (Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine, NN 13/21). Iz navedenog je vidljivo kako su OCD prepoznate kao partner u provedbi ove razvojne strategije, njihovo mišljenje i djelovanje se uvažava i smatraju se punopravnim partnerom i spominju u gotovo svim ciljevima dokumenta.

5. Europski okvir politika

Provođenje i ostvarivanje Europskog stupa socijalnih prava (ESSP) je zajednička politička obveza i odgovornost institucija Europske Unije, nacionalnih, regionalnih i lokalnih vlasti, socijalnih partnera i civilnog društva te svi oni imaju svoju ulogu u njegovom provođenju u skladu s vlastitim kompetencijama. EU podupire njihov rad na sve raspoložive načine, primjerice financijskom potporom putem fondova, poticanjem angažmana, pružanjem smjernica i koordinacijom nacionalnih

ekonomskih i socijalnih politika putem Europskog semestra i slično. Europska komisija koristi političke smjernice i uz njih povezane preporuke za pojedine zemlje kako bi poduprla jačanje politika zapošljavanja i socijalnih politika, ulaganje u socijalne usluge, socijalnu infrastrukturu i korištenje sredstava EU-a (Europska komisija, 2021.a). U sklopu ESSP-a i Akcijskog plana za njegovu provedbu, Komisija predlaže tri glavna cilja za ostvarivanje do 2030. godine i to u području zapošljavanja, vještina i socijalne zaštite. U njih su uključena i djeca, točnije ona koja žive izložena siromaštvu i socijalnoj isključenosti. Konkretni cilj je smanjiti broj siromašnih i socijalno isključenih osoba za najmanje 15 milijuna do 2030. godine, a od toga bi minimalno 5 milijuna trebala biti djeca. Na taj način bi se preveniralo da ta djeca u odrasloj dobi postanu siromašna i socijalno isključena i došlo bi to prekidanja međugeneracijskog ciklusa siromaštva, a kako bi se navedeno ostvarilo, potrebne su ciljne nacionalne mjere i ulaganja. Navedeni ciljevi bit će temelj djelovanja Europske Komisije za uspostavu jake socijalne Europe i postizanje održivog učinka. Unatoč tome što je veći dio instrumenata za postizanje ovih ciljeva u nadležnosti država članica, Akcijski plan ističe određene zajedničke ciljeve za sve njih i njime se odražava zajednička ambicija da se oni ostvare do 2030. godine. COVID-19 kriza imala je učinak na sve aspekte života, pa tako i na veću financijsku nesigurnost i dohodovne nejednakosti, zato nije moguće potpuno i najtočnije predviđanje napretka. Naglašava se važnost angažmana nacionalnih, regionalnih i tijela, socijalnih partnera i civilnog društva za provedbu obveza i postizanje ciljeva iz ESSP te da je za navedeno potrebna usklađena i sveobuhvatna koordinacija na nacionalnoj razini. Također je naglašena važnost intenziviranja socijalnog dijaloga na nacionalnoj razini i razini Europske Unije. Naposljetku Europska Komisija poziva sve države članice, socijalne partnere i druge relevantne dionike među kojima su i organizacije civilnog društva da stave visoke socijalne standarde koji su utvrđeni stupom u središte svojih ulaganja i reformi za poticanje oporavka od COVID-19 pandemije (Europska komisija, 2021.a).

Strategija EU-a o pravima djeteta (Europska komisija, 2021.b) razvijena je zajedno s djecom i za djecu, njih više od 10.000 imalo je utjecaj na njezinu izradu davanjem svojih prijedloga i mišljenja. Naglašava se kao novo poglavlje i važan korak za EU prema istinskom sudjelovanju djece u procesima donošenja odluka. Područja koja

obuhvaća strategija su osnaživanje djece u sudjelovanju u političkom i demokratskom životu, borba protiv dječjeg siromaštva, promicanje inkluzivnog i djeci prilagođenog društva, zdravstvenog i obrazovnog sustava, borba protiv nasilja nad djecom i osiguravanje njihove zaštite. Također uključuje područja sigurnosti digitalnog i informacijskog okruženja, pravosudnog sustava te zaštite i osnaživanja djece na globalnoj razini (Europska komisija, 2021.b). U sve aktivnosti Europska komisija uključuje i ulogu civilnog društva, u smislu pružanja podrške i razvoja bliže suradnje, a zemlje članice EU-a se pozivaju da osiguraju koordiniran pristup na svim razinama u programiranju i provedbi EU fondova te da uključe lokalne i regionalne vlasti, organizacije civilnog društva, uključujući organizacije koje rade s djecom i za djecu, socijalne i gospodarske partnere u pripremu, reviziju, provedbu i praćenje programa za EU fondove u razdoblju od 2021. do 2027 (Europska komisija, 2021.b). I ovdje vidimo kako se civilno društvo uključuje u donošenje odluka kad se radi o pravima i zaštiti najranjivijih, smatra ih se važnim dionikom i partnerom u procesu ostvarivanja postavljenih ciljeva.

Još jedan pokazatelj kako Europska Unija štiti djecu i dječja prava je Europsko jamstvo za djecu. Ono je sastavni dio Strategije EU-a o pravima djeteta te sadrži smjernice i alate upućene svojim zemljama članicama kako bi se osiguralo da svako dijete izloženo riziku od siromaštva ima pristup ključnim uslugama. Usluge koje bi djeci trebale biti zajamčene su besplatno obrazovanje i skrb, besplatna zdravstvena skrb, minimalno jedan besplatan zdravi školski obrok svaki dan, zdrava prehrana i odgovarajući smještaj. Osiguravanje navedenih usluga djeci koja su izložena riziku od siromaštva, socijalno su isključeni ili u nepovoljnom položaju je ključno kako bi se prekinuo generacijski ciklus siromaštva i nepovoljnog položaja i tako im se pružile jednake šanse za budućnost. U tu svrhu preporuča se dodjela sredstava iz nacionalnih i EU fondova, posebice Europskog socijalnog fonda plus i Europskog fonda za regionalni razvoj, a po potrebi i drugih (Europska komisija, 2021.b).

Unutar Europe razvila se mreža organizacija i pojedinaca koji rade s djecom i za djecu Eurochild, osnovana je 2004. godine te blisko surađuje s Europskom unijom koja među svojim ciljevima i vrijednostima također ima zaštitu dječjih prava. Zagovara prava i dobrobit djece utjecanjem na kreiranje EU politike i financiranje u

Europi, izgradnjom kapaciteta civilnog društva, olakšavanjem međusobnog učenja te razmjenom praksi i istraživanja. Uz potporu zaklade Martin James¹, Eurochild je pružio pomoć i potporu članici FICE Hrvatska² tijekom pandemije COVID-a s ciljem ubrzavanja reforme deinstitutionalizacije u Hrvatskoj u smislu političke prioritizacije za prijelaz prema socijalnim uslugama u zajednici te u smislu nedostatka rasta broja udomitelja unutar zemlje. Provedena je procjena potreba i održana obuka relevantnih stručnjaka i institucija o deinstitutionalizaciji alternativne skrbi za djecu prema udomiteljstvu. Također su izrađene smjernice za deinstitutionalizaciju u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu, stručnjacima koji rade s djecom u skrbi te s onima koji su napustili skrb. Okruglim stolom zajedno s Eurochildom i SOS Dječjim selima razmijenjene su neke povratne informacije koje se tiču izmjena i dopuna Zakona o udomiteljstvu kako bi se osigurala bolja zaštita djece. FICE Hrvatska je tako ostvarila zadane ciljeve i napravila pomak u razvoju vlastitih organizacijskih kapaciteta (Eurochild, 2021.).

Strateški okvir Eurochilda od 2022. do 2025. godine navodi četiri strateška cilja za ostvarenje. Prvi cilj je prava djece učiniti prioritetom javne politike u Europi u područjima siromaštva i nejednakosti, reforme sustava zaštite djece, ljudskih prava i demokracije, digitalnog okruženja te kod djece koja su pogođena migracijom. Prioritetno područje u nastajanju je učiniti dječja prava prioritetom javne politike u odgovoru na klimatsku krizu. Sljedeći cilj je ojačati zajednicu aktivista za prava djece diljem Europe sa svrhom da članovi imaju pristup EU i drugim međuvladinim politikama i institucijama te da su im pružene informacije za učinkovito zagovaranje prava djece. Treći se odnosi na podizanje glasa djece i mladih, posebice onih koji se nalaze u nepovoljnom položaju, tako da institucije EU-a uspostave održive i smislene mehanizme sudjelovanja djece koji dopiru do raznovrsnijih skupina djece, da članovi povećaju kapacitet za rad s djecom, posebice onom marginaliziranom i da se omogući mladima koji brane dječja prava da utječu na donošenje odluka na razini EU-a. Posljednji cilj je konsolidacija mreže za poboljšanu održivost i učinak kroz

¹ *Martin James Foundation* je međunarodna zaklada koja se bavi zaštitom i poboljšanjem kvalitete života ranjive djece, s fokusom na djecu i mlade odvojene od obitelji, smještene u institucije te onih pod traumom izazvanom sukobima ili prisilnom migracijom (izvor: <https://martinjames.foundation/our-story-and-team/>).

² Hrvatska je članica međunarodne mreže organizacija *FICE International* za podršku aktivnostima i svima onima koji rade s djecom u riziku, djecom s posebnim potrebama te djecom i mladima u skrbi izvan vlastite obitelji (izvor: <https://www.ficeinter.net/about>).

visoke profesionalne i etičke standarde u upravljanju, internom poslovanju i upravljanju ljudskim resursima, otporan model financijskog upravljanja i financijsku otpornost te rastuće i angažirano članstvo. Suradnja s civilnim društvom i udruživanje snaga s mrežama nevladinih organizacija koje su stručne i utjecajne u području rada Eurochilda omogućuje postizanje veće učinkovitosti i utjecaja, pomaže u podršci zajedničkim ciljevima i donosi neke nove perspektive (Eurochild, 2022.a). EU Savez za ulaganje u djecu, predvođen Eurochildom i organizacijom *Save the children* pruža stručnu podršku u EU politikama, zakonodavstvu i financiranju s ciljem stavljanja djece na prvo mjesto, a zajedno su utjecali i na oblikovanje Europskog jamstva za djecu. Izvješće Eurochilda (Ne)vidljiva djeca „(In)visible children“ (Eurochild, 2022.b) o položaju djece u potrebi diljem Europe daje pregled povratnih informacija članova iz Hrvatske (Koordinacija udruga za djecu, Udruženje Djeca prva, Društvo „Naša djeca“ Opatija i SOS Dječje selo) o Europskom Semestru, financiranju EU-a, razvoju Nacionalnih akcijskih planova jamstva za djecu te analizu siromaštva i socijalne isključenosti djece. Već na početku ovog izvješća istaknuta je preporuka Hrvatskoj prema kojoj bi Hrvatska trebala osigurati odgovarajuće lokalne usluge kako bi spriječila dječje siromaštvo i socijalnu isključenost te uključiti organizacije civilnog društva i mišljenje djece u provedbu EU fondova i nacionalnu politiku (Eurochild, 2022.b). Kao zabrinjavajuće se u izvješću spominje to što nije prepoznata važnost mentalnog zdravlja i dobrobiti djece s obzirom na potrebu za podrškom mentalnom zdravlju mlađih od 18 godina u Hrvatskoj. Koordinacija udruga za djecu (CAC³) ističe da bi obrazovanje trebalo biti prioritetno područje za razvoj jer se kroz njega osiguravaju jednake mogućnosti te je u njega bitno ulagati, isto tako naglašava se i potreba za mjerama u području deinstitutionalizacije jer se povećava trend institucionalizacije djece u Hrvatskoj, pa bi prijelaz prema jačanju zajednice i značaja uloge obitelji trebali postati prioritet javne politike. Također navodi veliku potrebu za pružanjem usluge psihosocijalne podrške djeci žrtvama nasilja, migrantskog podrijetla, djeci s invaliditetom i djeci koja su u skrbi van obitelji, kao i da bi sve usluge morale biti dostupne u njihovim lokalnim zajednicama. Kada govorimo o financiranju iz ESF+ prioritet bi trebalo biti rješavanje izazova kod djece iz ranjivih skupina. CAC u ovom izvješću daje

³ CAC – Children's Advocacy Center

preporuke i poziva Vladu RH na unaprjeđenje i razvoj navedenih područja i usluga (Eurochild, 2022.b).

6. Međunarodni okvir politika

Ratificiranjem Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta 1991. godine (Rezolucija br. 44/25) Hrvatska se svrstala među napredne zemlje koje su preuzele obvezu osiguranja i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. Osnovno polazište Konvencije je da se djeca rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima, ali imaju i posebna prava na zaštitu koja proizlaze iz činjenice da su tjelesno i psihički nezrela. Ona sadrži univerzalne standarde koje svaka država koja ju je potpisala i ratificirala mora jamčiti svakom djetetu, osigurava im građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava. Svaka država koja je ratificirala Konvenciju o pravima djeteta mora svakih pet godina podnositi izvješće UN-ovom Odboru za prava djeteta. U tom izvješću vidljivo je kako država provodi odredbe Konvencije, ono sadrži informacije o pokazateljima zaštite prava i dobrobiti djece, mjerama koje su poduzete kako bi se zaštitila sigurnost, dobrobit i uključenost djece, odgovara na pitanja o dostupnosti i kvaliteti usluga i ostalim stvarima vezanim uz prava djece. Procedura izvješćivanja sadrži niz dokumenata i aktivnosti u kojima sudjeluju različiti dionici, od države do nezavisnih institucija koje se bave pravima djece (pravobranitelj za djecu, nevladine organizacije, pojedinci i djeca), a Odbor u bilo kojem trenutku može postaviti i dodatna pitanja ukoliko je to potrebno (Pravobranitelj za djecu, 2023.). Primjedbe i komentari Odbora za prava djeteta obuhvaćaju područja napretka koje je država postigla i područja zabrinutosti za koje Odbor daje preporuke i smjernice za poboljšanje.

Hrvatska je napredovala u zakonodavnom smislu, uvodeći izmjene i dopune zakona vezanih uz djecu, obitelj i socijalnu skrb. Nadalje, donijela je Zakon o provedbi Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji 2018. te usvojila Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. Područja zabrinutosti za koje Odbor preporuča poduzimanje žurnih mjera su nediskriminacija, zlostavljanje i zanemarivanje, djeca s teškoćama u razvoju, zdravlje i zdravstvene usluge, obrazovanje i provođenje dječje

pravde. Preporuke Hrvatskoj se odnose na sveobuhvatnu politiku i strategiju, koordinaciju, raspodjelu resursa, prikupljanje podataka, neovisno praćenje, diseminaciju, podizanje svijesti i edukaciju te suradnju s civilnim društvom. U smislu suradnje s civilnim društvom, preporuka je Hrvatskoj da nastavi jačati svoje napore na sustavnom uključivanju civilnog društva i drugih organizacija u razvoj, provedbu, praćenje i procjenu politika, planova i programa koji se odnose na dječja prava te pripremu periodičkih izvješća Odboru (Pravobranitelj za djecu, 2022.). Globalna mreža organizacija *Child rights connect* koordinira aktivnosti prema Odboru za prava djeteta UN-a, njezine aktivnosti su važne za sudjelovanje pravobranitelja, nevladinih organizacija i ostalih dionika u procesu izvještavanja Odbora, naročito za sudjelovanje djece i mladih u sagledavanju stanja njihovih prava. Hrvatska pravobraniteljica za djecu također je surađivala s navedenom mrežom organizacija prije sjednice Odbora za razmatranje posljednjeg izvješća o pravima djece u Hrvatskoj (Pravobranitelj za djecu, 2022.).

7. Financiranje organizacija civilnog društva u području rada s djecom i obiteljima: primjeri projekata

Za funkcioniranje i provedbu projekata OCD-a važan aspekt je financiranje. Iz ranije navedenih istraživanja vidljivo je kako ga organizacije uglavnom smatraju izazovom i preprekom u radu, spominju nedostatak financijskih sredstava i financijske podrške. Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske (2021.) navodi kako su OCD proteklih godina iskoristile gotovo 100% raspoloživih sredstava osiguranih iz EU fondova, a unatoč tome što je velik dio sredstava moguće osigurati iz fondova i nacionalnih sredstava, od organizacija se očekuje da osiguraju drugi dio što za neke od njih može biti problematično, stvoriti probleme u likvidnosti i imati utjecaj na samu učinkovitost provedbe projekata.

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike uputilo je poziv organizacijama civilnog društva naziva „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga za razdoblje 2023. do 2025.“ koje su usmjerene djeci s teškoćama u razvoju, podršci obitelji, promicanju i zaštiti prava djece i ostalom da podnesu prijavu kako bi osigurali financijsku podršku za provedbu trogodišnjih programa koji pridonose

razvoju navedenih područja. Ukupno je za programe osigurano 6.000.000,00 eura (MROSP, 2023.). Ovakvi pozivi su važni jer se kroz njih uz osiguravanje novčanih sredstava OCD potiču na prijavljivanje, osmišljavanje socijalnih inovacija, uključivanje korisnika u nove projekte i nove aktivnosti, razvoj potencijala i poboljšanje kvalitete života navedenih prioritarnih skupina.

Europska komisija u Europskom stupu socijalnih prava potiče sve relevantne dionike koji sudjeluju u provedbi stupa da iskoriste sve dostupne instrumente među kojima se nalaze i financijska sredstva za potporu reformama i ulaganjima. Dosad najveći paket poticaja iz proračuna EU-a sastoji se od dugoročnog proračuna EU-a za razdoblje od 2021. do 2027. i instrumenta za oporavak NextGenerationEU, a iznosi ukupno 1,8 milijardi eura (Europska komisija, 2021.a). Smisao tog paketa je pomoći Europi u oporavku od krize uzrokovane COVID-19 pandemijom te da postane zelenija, digitalnija i socijalno pravednija. U okviru NextGenerationEU instrumenta je novi ključni financijski instrument Mehanizam za oporavak i otpornost s proračunom od 672,5 milijardi eura. Glavni instrument za provedbu ESSP i postizanje njegovih ciljeva nastavlja biti ESF+ s proračunom od 88 milijardi eura, a u okviru ESSP određeno je koliko njegovih sredstava potrebno izdvojiti za koju svrhu na nacionalnoj razini (Europska komisija, 2021.a). Određeno je da se najmanje 25% sredstava potroši u svrhu suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti od čega bi 5% trebalo uložiti u mjere za suzbijanje siromaštva djece, zatim najmanje 3% za borbu protiv materijalne deprivacije i odgovarajući iznos trebalo bi izdvojiti za provedbu jamstva za djecu. Za smanjenje nezaposlenosti mladih trebalo bi izdvojiti minimalno 12,5% sredstava, a ukoliko zemlje članice za to dobiju preporuku, za izgradnju kapaciteta socijalnih partnera i organizacija civilnog društva trebaju programirati 0,25% sredstava. Uz navedene su dostupna i druga sredstva poput Europskog fonda za regionalni razvoj, program REACT-EU, Erasmus+ i ostali (Europska komisija, 2021.a). Kroz dokumente je vidljivo kako Europska komisija potiče sve države članice da iskoriste dostupne izvore financiranja sukladno s potrebama i nacionalnim planovima svake od njih.

8. Rasprava

Koordinacija udruga za djecu (KUD) je u suradnji s udrugama članicama, drugim zainteresiranim udrugama i stručnjacima 2018. godine izradila izvještaj s komentarima i pitanjima upućenim prema Vladi RH vezano uz područje zaštite prava djece i obitelji i provođenje politika u navedenom području. U izradi je sudjelovalo 15 udruga, neke od njih su udruga ADOPTA, Centar za nestalu i zlostavljaju djecu Osijek, Društvo „Naša djeca“ Opatija, RODA, SOS Dječje selo Hrvatska, Udruga roditelja Korak po korak i druge. U izvještaju je naglašena potreba za poboljšanjem politika i sustava podrške usmjerene djeci rane i predškolske dobi s razvojnim teškoćama i rizicima, podrškom njihovim obiteljima te za uvođenjem integriranog pristupa razvoju nacionalnog sustava rane intervencije (RODA, 2018.). Naglašavaju kako u trenutku pisanja izvještaja nije započela provedba mjera iz tadašnje Nacionalne strategije za prava djece za razdoblje od 2014. do 2020. godine, a njezinu provedbu bi trebalo pratiti Vijeće za djecu koje se u četiri godine protokolarno sastalo svega nekoliko puta. Navode kako je time ozbiljno ugrožena implementacija strategije koja se smatra ključnim strateškim dokumentom za zaštitu prava djece, ali i implementacija Konvencije za prava djece u Hrvatskoj. U izvještaju se osvrću i upozoravaju na probleme i nelogičnosti u provođenju i donošenju zakonskih odredbi vezanih uz odgoj i obrazovanje, roditeljske potpore, sigurnost djece i druga područja zaštite i usluga djece i obitelji. Upozoravaju i na nedostatak međuresorne suradnje i koordinacije, što ima utjecaj na fragmentaciju postojećih usluga i naposljetku uzrokuje smanjenje njihove efikasnosti i pozitivnih ishoda kod djece, dok kod roditelja nema osjećaja podrške (RODA, 2018.).

Od zemalja centralne i istočne Europe obuhvaćenih istraživanjem, civilno društvo u Hrvatskoj, uz Sloveniju, pokazuje najveću organizacijsku gustoću s obzirom na građane kojima se pružaju usluge od 14 organizacija civilnog društva na 1000 stanovnika (Vandor et al., 2017.). Ipak, ovdje u obzir treba uzeti regionalne nejednakosti na koje se učestalo upozorava kada je riječ o dostupnosti usluga. Koordinacija udruga za djecu upozorava kako postoji veliki disbalans u sufinanciranju i uslugama skrbi za djecu među lokalnim zajednicama te da je posljedica takve situacije diskriminacija djece (RODA, 2018.).

Civilno društvo karakterizira visok udio financiranja iz javnih sredstava koja pokrivaju više od 60% ukupnog financiranja (Vandor et al., 2017.). Međutim, za vrijeme financijske i gospodarske krize započete 2008. godine desio se pad u javnom financiranju i to je dovelo do povećanja važnosti međunarodnih donacija, posebice donacija EU koja je najveći i najvažniji strani izvor za gotovo 20% hrvatskih OCD-a. Uloga stranih donatora i EU je prikazana kao pozitivna, posebice kada je riječ o strukturnim reformama i financiranju (Vandor et al., 2017.). U ranije navedenim rezultatima provedenih istraživanja vidljivi su problemi u području pribavljanja i manjka financijskih sredstava, što je razumljivo za istraživanja provedena tijekom krize, ali isti trend se nastavlja i u kasnijim istraživanjima. Postoje određena sredstva koja se povlače iz europskih fondova i državnih javnih fondova, no ti iznosi su ograničeni i ne uspiju svi predloženi projekti doći do potrebnih sredstava.

Iako postoji nekoliko istraživanja koja ukazuju na jakosti i izazove u radu organizacija civilnog društva na području Hrvatske (Adjuković i sur., 2017., Bošnjak, 2018., Družić Ljubotina i sur., 2009., Sarajlić, 2018.), ona se odnose na različita područja rada i istraživanja u tim područjima nisu kontinuirano provedena, stoga ne vidimo je li i koliko se situacija promijenila, kakvi su trendovi danas i je li postignut napredak u usporedbi s prijašnjim godinama.

Prema Franc i sur. (2020.), za izgradnju povjerenja u javne institucije, socijalni kapital, socijalnu koheziju te u odlučivanju, raspodjeli i primjeni resursa ključno je uključivanje javnosti i civilnog društva. U Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. godine (NN 13/21), Vlada RH navodi kako će se nastaviti suradnja između državnih tijela i organizacija civilnog društva u duhu partnerstva, isto tako poticati će se njihov rad i volonterstvo. Također Vlada kao prioritet navodi „jačanje institucionalnog okvira za podršku razvoju civilnog društva u Hrvatskoj“ (NN 13/21).

U Hrvatskoj je prepoznat utjecaj Europske Unije na kreiranje politika i djelovanja civilnog društva (Vandor et al., 2017.). EU svojim planovima, strategijama i putem organizacija koje djeluju na razini EU u području zaštite i usluga za djecu i obitelji daje preporuke i upute državama članicama za djelovanje na temelju kojih one donose vlastite dokumente na nacionalnoj razini i podnose izvješća o njihovom

provođenju. Može se primijetiti kako se na nacionalnoj i međunarodnoj razini potiče i inicira sve veća uključenost civilnog društva za sudjelovanjem u kreiranju i pružanju usluga, ali da bi to bilo provedeno što kvalitetnije i efikasnije potrebno je poslušati organizacije civilnog društva, probleme, izazove i ograničenja s kojima se susreću te zajednički raditi na tome da se poboljšaju uvjeti djelovanja s ciljem boljih i kvalitetnijih usluga te zadovoljnijih korisnika.

9. Zaključak

Djelovanje civilnog društva ima za cilj dobrobit društva u cjelini, uključujući dobrobit djece i obitelji te sve aktivnosti kojima se ona nastoji ostvariti i poboljšati. Osim istraživanja kroz koja imamo uvid u gledište organizacija civilnog društva, kroz pravne izvore, dokumente i izvješća važnih nacionalnih i europskih institucija također se može primijetiti naglasak na uključivanju civilnog društva u djelovanje na području pružanja i razvoja usluga za djecu i obitelj. Ono u čemu je prepoznat značajan doprinos civilnog društva su socijalne inovacije i pronalazak rješenja za određene probleme. Ovdje je vidljiva podrška i inicijativa Europske Unije koja od zemalja članica traži osiguravanje financijskih sredstava iz Europskog socijalnog fonda upravo za poticanje novih socijalnih inovacija. Još jedna vrlo naglašena uloga civilnog društva je formiranje politika i zagovaranje. Organizacije civilnog društva u svom radu prate donošenje politika, kritiziraju postojeće, daju prijedloge poboljšanja za situacije u kojima se nalaze oni koji nemaju sposobnosti djelovati u vlastitom interesu i sami se zastupati te oni koji nemaju mogućnosti i kapacitete potrebne za borbu u ostvarivanju svojih želja i interesa. Među ograničenjima s kojima se susreću organizacije spominje se nedostatak ljudskih resursa i preopterećenost suradnika, kako bi se to promijenilo potrebno je više promicati zapošljavanje u ovom sektoru, osigurati mogućnost prikladne obuke svih dionika i financijski aspekt, odnosno plaće za zaposlene. Ipak, u posljednje vrijeme bilježi se trend rasta broja zaposlenih i volontera što je dobar znak za budućnost ukoliko se taj trend nastavi. Ističe se problem neujednačenosti u regionalnoj rasprostranjenosti i nedovoljna pokrivenost svih područja Hrvatske potrebnim uslugama, pa tako u većim gradovima postoji bolja i kvalitetnija obuhvaćenost uslugama dok manja, ruralna područja ostaju slabije

pokrivena. Kada govorimo o suradnji civilnog društva s drugim stručnjacima i institucijama, mišljenja su podijeljena. Za promjene u pozitivnom smjeru potrebno bi bilo osigurati edukacije za sve dionike te ukazati na moguće aspekte suradnje i zajedničkog djelovanja s ciljem poboljšanja međuljudskih i međusektorskih odnosa. Problemi financiranja prisutni su kod većine organizacija civilnog društva. Naglašava se potreba za boljom financijskom održivosti programa te stabilnim i sustavnim financiranjem kako bi se osiguralo unaprjeđenje usluga, veći socijalni utjecaj udruga i razvoj partnerstva s javnim službama. Država, odnosno MROSP u ovom području poziva organizacije da se prijave i osiguraju navedenu financijsku podršku za projekte u području razvoja i širenja mreže socijalnih usluga usmjerenih djeci i obitelji za koje je osiguran određeni iznos. Europska unija također potiče na prijave i naglašava mogućnosti korištenja sredstava iz svog paketa poticaja u provedbi i ostvarivanju ciljeva ESSP, gdje se kao glavni instrument navodi ESF+.

Kada govorimo o *policy* okviru, u Hrvatskoj je kao najvažniji i najviši dokument istaknut Ustav Republike Hrvatske u kojem prepoznajemo neka temeljna i općenita prava koja se odnose na djecu i obitelj. Ta prava su pobliže definirana u zakonima, od kojih je u smislu ovog rada najvažnije istaknuti Zakon o socijalnoj skrbi kojim se propisuju određene socijalne usluge koje mogu, među ostalima, pružati i organizacije civilnog društva. Po navedenom vidimo kako je uloga civilnog društva prepoznata kao važan dionik u djelovanju sustava socijalne skrbi. Institucija Pravobranitelja za djecu također je važna jer je njegov zadatak neovisno pratiti i davati svoje preporuke i savjete unutar svog područja rada. Pravobraniteljica za djecu u svojim izvješćima također opisuje djelovanje organizacija civilnog društva i ukazuje na njihovu važnost. Od dokumenata su nam još važni Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, Akcijski plan unaprjeđenja sustava socijalne skrbi, Nacionalni plan za prava djece i Nacionalna razvojna strategija RH. Dokumenti na europskoj razini ključni za djelovanje u području djece i obitelji su Europski stup socijalnih prava, Strategije Europske Unije o pravima djeteta, Jamstvo za djecu, Strateški okvir i izvješća Eurochild organizacije, a na međunarodnoj Konvencija o pravima djeteta i Odbor za prava djeteta. Svima njima zajedničko je da prepoznaju i naglašavaju ulogu organizacija civilnog društva te uvažavaju njihovo mišljenje, iskustvo i znanje u području rada s djecom i obiteljima. Upozoravaju na potrebu za smanjenjem

siromaštva, deinstitucionalizacijom, smanjenjem nasilja u obitelji i podrškom za žrtve nasilja, smanjenjem nejednakosti, psihosocijalnom podrškom te razvojem odgojnih i obrazovnih programa. Važnost civilnog društva vide u zaštiti, savjetovanju, pružanju smještaja, preventivnim programima, pružanju socijalnih, inovativnih i alternativnih usluga, partnerstvu s ostalim dionicima i ostalim zadaćama kojima se osigurava ostvarivanje prava ovih skupina. Civilno društvo prepoznato je kao važan dionik u spomenutom području, potrebno je iskoristiti sve ponuđene resurse kako bi se taj potencijal dalje razvijao, pratiti preporuke i djelovati u skladu sa strategijama kako bismo postigli najbolju moguću kvalitetu programa i usluga koji obuhvaćaju sve one kojima su potrebni.

Literatura

1. Ajduković, M., Matančević, J. & Rimac, I. (2017). Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnosti djelovanja. *Ljetopis socijalnog rada* 2017., 24 (2), 277-308.
2. Ajduković, M., Ogresta, J. & Rimac, I. (2012). Značaj kvalitetnih podataka za kreiranje politika za prevenciju nasilja nad djecom u obitelji. *Ljetopis socijalnog rada* 2012., 19 (3), 413-437
3. *Akcijski plan unaprjeđenja sustava socijalne skrbi* (2021). Zagreb, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
4. Andion, C., Moraes, R.L. & Gonsalves, A. (2017). Civil society organizations and social innovation. How and to what extent are they influencing social and political change? *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 90, 5-34.
5. Bežovan, G. i Matančević, J. (2017). *Civilno društvo i pozitivne promjene*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Bežovan, G., Matančević, J. i Baturina, D. (2016). Socijalne inovacije kao doprinos jačanju socijalne kohezije i ublažavanju socijalne krize u europskim urbanim socijalnim programima. *Revija za socijalnu politiku*, 23(1), 61-80
7. Bežovan, G. i Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
8. Bošnjak, L. (2018). *Uloga organizacija civilnog društva u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
9. Družić Ljubotina, O., Delale, E.A. & Kletečki Radović, M. (2009). Doprinos udruge civilnog društva socijalnoj rekonstrukciji zajednice. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 45-70
10. Eurochild (2021). *Lessons from Croatia: Innovative solutions for children in alternative care*. Dostupno na mrežnoj stranici Eurochilda: <https://www.eurochild.org/news/lessons-from-croatia-innovative-solutions-for-children-in-alternative-care/>

11. Eurochild (2022 a). *Eurochild's Strategic Framework 2022-2025*. Dostupno na mrežnoj stranici Eurochilda: <https://eurochild.org/uploads/2022/11/Eurochild-Strategic-Framework-2022-2025.pdf>
12. Eurochild (2022 b). *(In)visible children*. Dostupno na mrežnoj stranici Eurochilda: https://eurochild.org/uploads/2023/01/Croatia_Invisible-children-Eurochild-2022-report-on-children-in-need-across-Europe.pdf
13. Europska komisija (2021 a). *Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava*. Dostupno na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/hr/index.html>
14. Europska komisija (2021 b). *The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee*. Dostupno na mrežnoj stranici Europske Komisije: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en#:~:text=Every%20child%20in%20Europe%20and,and%20intimidation%20of%20any%20kind
15. Europska komisija (2023). *Program EU-a za zapošljavanje i socijalne inovacije*. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081&langId=hr&>
16. Franc, S., Barišić, A. i Palić, P. (2020). Društvene inovacije kao važan element europskih razvojnih strategija. *Revija za socijalnu politiku*, 27(3), 309-327.
17. Holzscheiter, A. (2016). Representation as power and performative practice: Global civil society advocacy for working children. *Review of international studies*, ISSN 1469-9044, Cambridge University Press, Cambridge, 42(2), 205-226
18. *Izješće pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu* (2023). Zagreb, Pravobranitelj za djecu.

19. Katz, I. & Hetherington, R. (2006). Co-Operating and Communicating: A European Perspective on Integrating Services for Children. *Child Abuse Review Vol. 15*: 429-439
20. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (Rezolucija br. 44/25)
21. Matančević, J. (2012). Analiza pristupa i metodologije međunarodnih i komparativnih istraživanja civilnog društva. *Hrvatska i komparativna javna uprava, 12*(4), 1037-1060
22. Matančević, J. i Bežovan, G. (2013). Dometi i ključni čimbenici razvoja civilnog društva u Hrvatskoj temeljem tri vala istraživanja. *Revija za socijalnu politiku, 20*(1), 21-40
23. Maurović, I. (2010). Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji. *Ljetopis socijalnog rada 17*(3) 413-443.
24. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2023). *Poziv za prijavu trogodišnjih programa organizacija civilnog društva pod nazivom „Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga za razdoblje 2023. do 2025.“* Dostupno na mrežnoj stranici MROSP: [https://mrosp.gov.hr/?id=13071&pregled=1&datum=Fri%20Apr%2007%202023%2009:11:12%20GMT+0200%20\(srednjoeuropsko%20ljetno%20vrijeme\)](https://mrosp.gov.hr/?id=13071&pregled=1&datum=Fri%20Apr%2007%202023%2009:11:12%20GMT+0200%20(srednjoeuropsko%20ljetno%20vrijeme))
25. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske, Narodne Novine 13/21
26. *Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine* (2022). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
27. Pravobranitelj za djecu (2022). Preporuke UN-ovog Odbora za prava djeteta – kratki pregled. Dostupno na mrežnoj stranici Pravobranitelja za djecu: <https://dijete.hr/hr/preporuke-un-ovog-odbora-za-prava-djeteta-hrvatskoj-kratki-pregled/>
28. RODA (2018). *Hrvatska – Popis podnesenih pitanja koji je pripremila Koordinacija udruga za djecu*. Dostupno na mrežnoj stranici RODE: https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/dokumenti/analize_izvjestaji/Popis%20pitanja%20CRC%20-%20KUD%202018.pdf

29. RODA (2023). *Program prava roditelja, obitelji i djece*. dostupno na mrežnoj stranici RODE: <https://www.roda.hr/udruga/programi/prava-roditelja-obitelji-i-djece/>
30. Sarajlić, H. (2018). *Pomoć i podrška djeci seksualne viktimizacije*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
31. Ustav Republike Hrvatske. Narodne Novine 85/2010
32. Vandor, P., Traxler, N., Millner, R. & Meyer, M. (2017). Civil society in Central and Eastern Europe: Challenges and Opportunities, *ERSTE Foundation*.
33. Vlada Republike Hrvatske (2020). *Udruge u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na mrežnoj stranici Vlade RH: https://udruge.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/udruge_u_RH_2020.pdf
34. Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge (2021). *Sufinanciranje*. Dostupno na mrežnoj stranici Vlade RH: <https://udruge.gov.hr/istaknute teme/financiranje-programa-i-projekata-udruga-iz-javnih-izvora/sufinanciranje/321>
35. Vučković Šahović, N. (2010). The Role of Civil Society in Implementing the General Measures of the Convention on the Rights of the Child, *Innocenti Working Papers*
36. WHO (2014). *Strategies, tactics and approaches: conducting and evaluating national civil society advocacy for reproductive, maternal and child health*. Dostupno na mrežnoj stranici WHO: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/100626/9789241506687_eng.pdf;sequence=1
37. Zakon o pravobranitelju za djecu. Narodne novine 72/2017
38. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine 18/22, 46/22, 119/22, 71/23